

№ 21 (326)
Чэрвень 2010 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Скарбніца: архіў-музей літаратуры і мастацтва –** *стар. 2 і 4*
- **Бібліятэка: і кнігалюбы, і краязнаўцы Бярэзінскай зямлі –** *стар. 4*
- **Інтэрнэт: план падарожжаў... з сеціва –** *стар. 6*

На тым тыдні...

✓ **28 мая** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася **музычна-паэтычная вечарына «Вір»** з удзелам праекта «Dzivasil».

Кожнае выступленне праекта «Dzivasil» – гэта ўспаміны ўспамінаў, калі музыка канцэнтруецца ў несканчаных цяперашняй рэчаіснасцю куточках памяці, якія захоўваюць вобразы, што засталіся нам у спадчыну, і злучаецца музыкамі з сучаснымі і футурыстычнымі сродкамі музычнай мовы.

Усе ўдзельнікі гурта – прафесійныя музыкі і паспяховыя прадстаўнікі разнастайных стылістычных накірункаў: І. Перасецкая, А. Малаковіч, В. Сергіенка, Д. Сухой, П. Кузюковіч і іншыя.

Пад час імпрэзы наведнікі музея пазнаёміліся з беларускімі этнічнымі інструментамі і старадаўнімі песнямі, а дзівосна цёплы, прыгожы голас салісткі Іны Перасецкай, шчырасць, што ёю выпраменьваецца, назаўсёды застаецца ў памяці слухачоў.

✓ **25 мая** адзначылі **Дзень памяці класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча**. У святочны дзень адбыўся шэраг мерапрыемстваў: ускладанне кветак да помніка Максіму Багдановічу, памінальная служба ў саборы Святых Пятра і Паўла; падвядзенне вынікаў конкурсу прэзентацыяў «Login: Максім». Завяршэннем дня стала літаратурна-музычная вечарына «У краіне светлай...». Усім прыхільнікам таленту вялікага паэта прапавалася вольнае наведванне экспазіцыі Літаратурнага музея М. Багдановіча і філіяла музея «Фальварак Ракуцёўшчына».

✓ У межах святкавання Міжнароднага дня музеяў Літаратурны музей Максіма Багдановіча прэзентаваў **выстаўку адной карціны** – мастацкай працы Валянціна Волкава «Партрэт Максіма Багдановіча» (1927). Гэта першы жывалісны партрэт паэта. На палатне В. Волкава паўстае вобраз Максіма-Кніжніка ў роздуме, затоеным перажыванні за лёс беларусаў і краіны.

✓ **2 чэрвеня** ў галерэі «Палац мастацтва» адбылося **адкрыццё** персанальнай мастацкай **выстаўкі Міхаіла Карпука**, прыверкаванай да яго 80-годдзя.

Прыхільнасць М. Карпука да беларускіх краявідаў не можа не кранаць. Ён шмат разоў пісаў пейзажы Берасцейшчыны, Гарадзеншчыны, Гомельшчыны і Міншчыны, шматлікія эцюды і замалёўкі, складаныя кампазіцыйныя вырашэнні. Па-майстэрску адлюстраваны на палатне і ў графічным аркушы, яны прымушаюць глядача яшчэ і яшчэ раз па-новаму перажыць пачуццё Бацькаўшчыны.

Выстаўка працуе да 12 чэрвеня.

У калонах скарыстаныя фотаздымкі Наталі КУПРЭВІЧ

З бязмужнай адказнасцю

III Рэспубліканскі турнір салістаў-выканаўцаў твораў народнай спадчыны

Гэтай вясною з мэтай рэалізацыі Дзяржаўнай праграмы адраджэння і развіцця беларускай нацыянальнай культуры, яе гісторыі і традыцыяў прайшоў III Рэспубліканскі турнір салістаў-выканаўцаў твораў народнай спадчыны. Арганізацыйным камітэтам VI Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня» праводзіцца мэтанакіраваная праца па вывучэнні, зборы, аналізе, сістэматызацыі, апрацоўцы твораў аўтэнтычнага фальклору. Кожны год педагогічныя калектывы арганізуюць вучнёўскія фальклорна-краязнаўчыя экспедыцыі, робяць запісы фальклорных твораў. Традыцыйнымі сталі ў раёнах краіны святы фальклору. На гэты раз III Рэспубліканскі турнір салістаў-выканаўцаў твораў народнай спадчыны адбыўся ў Лепелі.

Удзельнікаў і гасцей турніру прымаў намеснік старшыні Лепельскага райвыканкама Мікалай Мікалаевіч Нікіцін (ён жа дырэктар рэгіянальнай дырэкцыі фестывалю). Шчыра вітаў прысутных намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Тадэвуш Іванавіч Стружэцкі, які падкрэсліў, што гэтак змястоўнае мера-

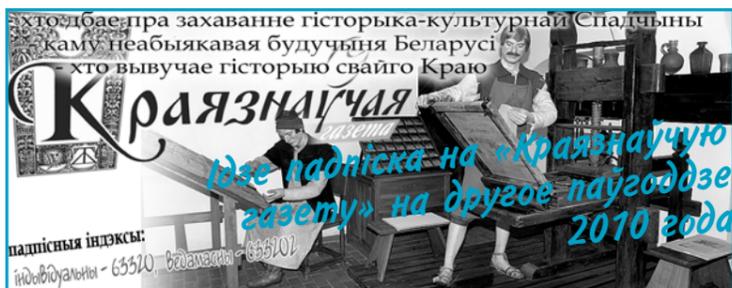
прыемства паспрыяе больш актыўнаму далучэнню ўсіх, каго сабраў турнір, да традыцыйнага народнага мастацтва. Ён выказаў думку, што менавіта на такіх мерапрыемствах адпрацоўваецца дакладнасць навуковай канцэпцыі фестывалю, удасканалваецца побытавая культура, засвойваецца традыцыйная культура.

Начальнік упраўлення культуры Віцебскага аблвыканкама Мікалай Пятровіч Пашынскі ў сваім выступленні адзначыў, што гэтым самым ушаноўваецца карэнная культура беларусаў на радзіме вядучага этнамузыкалага Зінаіды Мажэйкі.

Аўтар ідэі фестывалю, бязмужны навуковы і мастацкі яго кіраўнік Мікалай Аляксеевіч Козенка нагадаў, што фестываль бярэ свой пачатак з 1999 года, і сёлета ў ім удзельнічае каля 17 тысячаў дзяцей.

Выступілі таксама начальнік адзела культуры Лепельскага райвыканкама, дырэктар III турніру Тамара Максімаўна Бароха, навукоўцы.

(Заканчэнне на стар. 3)

падпісныя індекс:
індывідуальны - 63520, арганізацыйны - 63510

Досвед з бярэзінскай прапіскай

З мэтай павышэння прафесійнага ўзроўню бібліятэкараў Бярэзінскай ЦБС Мінскай вобласці ў канцы мая быў наладжаны раённы семінар «Літаратура і мастацтва – галоўны сродак фармавання духоўнай культуры».

У праграме семінара было выступленне намесніка галоўнага рэдактара часопіса «Бібліятэка прапануе» Людмілы Несцяровіч з лекцыяй «Часопіс «Бібліятэка прапануе» – трыбуна бібліятэчных падзей і навацый». Прыцягнуў увагу прысутных і аформлены прэс-вернісаж «Вопыт з бярэзінскай прапіскай на старонках часопіса «Бібліятэка прапануе» і выдавецтва «Красіка-прэнт»». Бібліятэкары змаглі набыць выданні сцэнарных матэрыялаў серыі «Бібліятэка прапануе» і «Празднік в школе» выдавецтва «Красіка-прэнт». Л. Несцяровіч гаварыла і пра значэнне сучаснай беларускай літаратуры ў наш час. Яна заклікала прыняць удзел у рэспубліканскай акцыі «Чытаем па-беларуску разам!».

Больш за 5 гадоў для бібліятэкараў раёна працуе клуб творчых сустрэчаў, у рамках якога праходзяць розныя мерапрыемствы: прэзентацыі кніг, сустрэчы з вядомымі пісьменнікамі, аматарами прыгожага пісьменства і цікавымі людзьмі бярэзінскай зямлі. У гэты дзень званым гостем бібліятэкараў быў пісьменнік Сяргей Законнікаў, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Аркадзя Куляшова за кнігу паэзіі «Пакуль жыве мая бяроза» (1982), Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь імя Янкі Купалы за кнігу паэзіі «Закліканне» (1992), міжнародных літаратурных прэміяў: Польшчы імя Вітольда Гулевіча – за кнігу паэмаў «Чорны конь Апакаліпсісу» (1996), Украіны імя Рыгора Скаварады – за цыкл вершаў «Жыві, Украіна!» і перакладчыцкую дзейнасць (1997), прэміі таварыства «Беларуска-нямецкія сустрэчы» імя Барыса Кіта за заслугі ў развіцці беларускай літаратуры і ў адраджэнні духоўнасці (2005).

Сяргей Іванавіч нарадзіўся ў 1946 годзе ў вёсцы Слабада Бешанковіцкага раёна ў сям'і настаўнікаў. Пасля заканчэння Белдзяржуніверсітэта працаваў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры, завучам Клетнаўскай СШ Барысаўскага раёна, карэспандэнтам ушацкай раённай газеты, другім сакратаром Ушацкага РК ЛКСМБ, загадчыкам аддзела сельскай моладзі газеты «Чырвоная змена», карэспандэнтам аддзела літаратуры і мастацтва газеты «Звязда», загадчыкам сектара мастацкай літаратуры аддзела культуры ЦК КПБ. Цягам амаль 16 гадоў, з 1986 па 2002-гі, быў галоўным рэдактарам часопіса «Польмя».

С. Законнікаў – аўтар многіх кніг паэзіі, эсэ, публіцыстыкі, нарысаў. Яго літаратурная творчасць была прадстаўленая на выставе «Гаворыць сэрца роднай мовай», а літаратурна-спявальны дысккурс вядомага пісьменніка «Душой я размаўляю з цэлым светам» нікога не пакінуў аб'якавым. На сустрэчы С. Законнікаў прачытаў вершы «Першы пацалунак», «Вясло», урыўкі з паэмаў «Чорная быль» і «Цівалі».

На памяць аб сустрэчы пісьменнік падараваў бібліятэцы сваю апошнюю кнігу «Дол» з аўтографам і пакінуў пажаданні бібліятэчным работнікам у Кнізе ганаровых сяброў бібліятэкі. Ахвочыя ж змаглі атрымаць аўтограф ад пісьменніка і сфатаграфаванца.

Потым бібліятэкары сталі глядачамі літаратурна-экалагічнай гадзіны «Праблемы аховы прыроды і навакольнага асяроддзя ў літаратуры і публіцыстыцы», заснаванай на першай беларускамоўнай паэме «Чорная быль», прысвечанай праблемам Чарнобыля. Перад прысутнымі выступіла інспектар Бярэзінскага раённай інспекцыі аховы прыроды і навакольнага асяроддзя Іна Дамаронак, на мерапрыемстве былі вучні восьмых класаў Бярэзінскай СШ № 2.

У канцы семінара прайшло абмеркаванне «Што ляжа ў маю творчую скарбонку?» і выступленні ўдзельнікаў пад назваю «Учора я прачытала...»

Наталля МАЕЎСКАЯ,
метадыст Бярэзінскай ЦБС

Атмасфера ваеннага часу

Зусім нядаўна нашая краіна святкавала Дзень Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Падзея вельмі значная як для гісторыі дзяржавы, так і для кожнага беларуса.

У клопаце пра штодзённыя праблемы, здаецца, нам няма часу ўспомніць тых, хто адстаў Вялікую Перамогу. На жаль, нярэдка адсутнічае звычайны інтарэс да гісторыі свайго народа, да яго лёсу. Але ж каб бліжэй пазнаёміцца з мінулым, для пачатку можна проста наведаць музей. У нашым горадзе існуе пастаянная экспазіцыя «Абаронцы Айчыны», прысвечаная часам акупацыі і вызвалення Віцебска ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Яна змешчана ў памяшканні гарадской ратушы, дзе знаходзіцца абласны краязнаўчы музей. Магу з упэўненасцю сказаць, што тая атмосфера дакладна перадае настрой і становішча насельніцтва ў час вайны, а перад вачыма паўстае карціна тагачасных падзей.

Уражваюць экспанаты: абломкі самалёта ІЛ-2, збітага ў Шумілінскім раёне, мінамёт 1943 года, друкарская машынка ваеннага часу, якая належала рэдакцыі сенненскай раённай газеты, што выдавалася пад час акупацыі. Можна пабачыць нямецкую зброю і сапраўднае аб'явы, у якіх акупанты выказвалі свае патрабаванні. У экспазіцыі адлюстраваны збіральны вобраз салдата-вызваліцеля. Асабліва ярка выяўляецца ў лісце, напісаным, пэўна, похапкам, паміж баямі. Ён падобны да тысячаў тых, што насіў каля сэрца кожны салдат. Але не ўсе лісты знайшлі свайго адрасата. Зроблена з гільзы лампа, санітарная сумка, вялікая колькасць фотаздымкаў ваеннага часу, дзённік аднаўлення горада Віцебска – гэта не ўвесь спіс каштоўных рэчаў, змешчаных у музеі. Можна пабачыць і тэкст прысягі беларускага партызана, дзе ёсць клятва помсціць ворагу і знішчаць нямецкіх акупантаў за спалення гарады і вёскі, за кроў і смерць нашых людзей. Широка прадстаўлены таксама і ўзнагароды за баявыя заслугі.

Наведаўшы экспазіцыю, пачынаеш задумвацца пра лёс тых, хто коштам уласнага жыцця набліжаў дзень перамогі, і яшчэ больш разумець, якія ахвяры былі панесеныя, каб мы сёння дыхалі вольным паветрам.

Джаміля ІСМАІЛОВА,
студэнтка ВДУ імя П.М. Машэрава

«Без памяці кантэкст стагоддзяў рвецца...»

*Да 50-годдзя Беларускага дзяржаўнага архіва-музея
літаратуры і мастацтва*

Дакументы Нацыянальнага архіўнага фонду – гэта здабытак нацыянальнай і сусветнай гісторыі, навукі, тэхнікі, культуры. У іх – лёс нашага народа, адкрыцці і ўзлёты навуковай, філасофскай, тэхнічнай думкі, жыццё выдатных асобаў, а таксама паўсядзённае жыццё мільёнаў простых людзей – нашых продкаў і нашых сучаснікаў. Усе гэтыя задакументаваныя правы разнастайнай чалавечай дзейнасці заклікаюць захаванне архіваў, у прыватнасці, Беларускага дзяржаўнага архіў-музея літаратуры і мастацтва, якому сёння 9 чэрвеня спаўняецца 50 гадоў.

Паўвекавы юбілей у жыцці ўстановаў, як і ў жыцці чалавека, – выдатная нагода падвесці вынікі працы, прааналізаваць здзейсненае, абазначыць планы на будучыню. «Без памяці кантэкст стагоддзяў рвецца...», – сказала на адным з юбілееў нашай установы паэтка Ніна Загорская, асабісты архіў якой таксама захоўваецца ў ВДАМЛіМ. 50 гадоў архіў-музей літаратуры і мастацтва надзейна служыць высокай мэце – сабраць, захаваць, апісаць і стварыць умовы для рознабаковага выкарыстання неацэнных скарбаў беларускай культуры. Яго сховішчы на сённяшні дзень налічваюць каля 475 фондаў, сярод якіх большая частка належыць асабістым фондам дзеячаў беларускай літаратуры, мастацтва, культуры, а звыш 60 складаюць фонды ўстановаў, сярод якіх Белдзяржфілармонія, Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм», Нацыянальныя тэатры імя Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Горкага, творчыя саюзы пісьменнікаў, кампазітараў, кінематаграфі-

стаў, тэатральных і музычных дзеячаў, мастакоў і інш. Захаваліся ўнікальныя фонды ўстановаў і грамадскіх аб'яднанняў, дзейнасць якіх прыпала на даваенныя гады, – Беларускае рэспубліканскае аддзяленне Усесаюзнага ўпраўлення па ахове аўтарскіх правоў (1917–1935), Усебеларускае аб'яднанне паэтаў і пісьменнікаў «Маладняк» (1924–1927), Белмузтэхнікум (1931–1936), тэатр оперы і балета (1933–1935). З 1924 г. захоўвае свае дакументы тэатр Янкі Купалы, цікавыя старонкі нашай культуры адлюстраваныя ў дакументах Дзяржаўнага яўрэйскага тэатра БССР (1941–1949) і тэатра музкамедыі БССР (1943–1949), Дзяржаўнага джаз-аркестра БССР імя Э. Рознера (1941–1947).

Колькі ўпартасці, дыпламатычнасці, вынаходніцтва прыклалі першыя архівісты на чале з першым дырэктарам К.С. Жоравай, колькі аб'яваў зрабілі, колькі разаслалі лістоў, каб сабраць першыя архівы. А імі сталі архівы паэтаў, удзельнікаў нацыянальна-вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі Міхася Машары, Міхася Васілька, Мікалая Засіма. У першыя ж гады з Цэнтральнага дзяржаўнага архіва літаратуры і мастацтва (Расія) па-

ступілі дакументы Янкі Купалы і Якуба Коласа, з ЦДАКРА (зараз Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь) перадалі аўтограф рамана Цішкі Гартнага «Бацькава воля», Дзяржаўны архіў Мінскай вобласці вылучыў з сваіх фондаў унікальную калекцыю аўтографаў, сабраных Аляксандрам Ельскім.

У гісторыі дзейнасці нашага архіва захаваўся ўнікальны факт: на працяко першага пасяджэння закупачнай камісіі стаіць подпіс Васіля Быкава, які прыняў удзел у перадачы дакументаў старэйшага беларускага паэта Міхася Васілька, з якім разам працаваў у газеце «Гродзенская праўда». На сённяшні дзень архіў-музей налічвае шмат найцікавых фондаў, сярод якіх можна назваць фонды пісьменнікаў, гісторыкаў, літаратуразнаўцаў А. Адамовіча, А. Бабарэкі, М. Багдановіча, Я. Брыля, К. Буйло, В. Быкава, М. Гарэцкага, С. Грахоўскага, У. Дубоўкі, М. Ермаловіча, А. Каўкі, Я. Ба-

рычэўскага, А. Куляшова, Я. Купалы, Я. Коласа, М. Лынькова, І. Мележа, Я. Пушчы, М. Танка, І. Шамякіна; кампазітараў Л. Абелівіча, А. Багатырова, Я. Глебава, І. Любана, Р. Пукста, Ю. Семянкі, А. Туранкова, Я. Цікоцкага, М. Чуркіна; акцёраў і рэжысёраў Г. Абуховіч, Д. Арлова, Ф. і І. Ждановічаў, У. Дзядзюшкі, А. Кістава, А. Клімавай, Л. Малалеўскай, Г. Макаравай, П. Малчанава, Е. Міровіча, Б. Платонава, Л. Рахленкі, Л. Ржэцкай, К. Саннікава, С. Станюты, Ц. Сяргейчыка, Л. Літвінава, А. Труса, У. Уладзімірскага і яго сям'і, А. Шэлега, Р. Янкоўскага; спевакоў Л. Александрэўскай, І. Балодзіна, С. Друкер, Р. Млодак; кінарэжысёраў У. Корша-Сабліна, В. Турава, У. Чацверыкова; мастакоў і скульптараў І. Ахрэмчыка, В. Волкава, А. Глебава, А. Грубэ, А. Кашкурэвіча, Я. Красоўскага, Б. Малкіна, А. Марыкса, А. Паслядовіч, С. Селіханава, А. Тычыны; фалькларыстаў Я. Прохарава, Г. Цітовіча, І. Цішчанкі; этнамузыказнаўцы Л. Мухарынскай; мовазнаўцы Ф. Янкоўскага. У гэтыя фонды прадстаўлены рукапісамі (у

тым ліку аўтографамі), нотамі, мастацкімі працамі, перапіскай, шматлікімі фотаздымкамі вядомых творцаў, матэрыяламі пра фондаўтваральніка.

(Заканчэнне на стар. 4)

**Цяперашні дырэктар музея
Г. Запартыка**

Упершы дзень падвядзіліся вынікі спаборніцтваў на лепшае выкананне твораў народнай спадчыны ў намінацыях «Найгрыш», «Народная проза», «Выцінанка». Членамі Савета экспертаў былі адзначаныя:

Анатоль Залатароў, Таццяна Камінская, Дзмітрый Крыцкі – удзельнікі ўзорнага фальклорнага калектыву «Дараносіца» Хмелеўскага СДК Жабінкаўскага раёна (настаўніца Таццяна Грыцук);

Марыя Залатуха, Крысціна Жарнасек, Павел Жарнасек, Таццяна Мірановіч – удзельнікі калектыву «Сунічкі» Стайскай ДМШ Лепельскага раёна (настаўнікі Людміла Шыпуля, Алена Барадзейка, Вераніка Хомбак, Наталля Маляўка, Наталля Бабіч, Яўген Ясюкевіч, Алена Васілёнак);

Ірына Марозава і Сцяпан Сідоранка – удзельнікі калектыву «Знічкі» Палатоўскай агульнаадукацыйнай СШ Полацкага раёна (настаўнікі Святлана Вішнякова, Таццяна Бурдыка, Людміла Качаргіна, Валянцін Курган, Лідзія Захарэўская, Ксенія Місевіч і Аляксандр Савіцкі – удзельнікі фальклорнага гурта «Нежачкі» Цэнтра дзіцячай творчасці г. Расоны (настаўніца Валянціна Літвінава), Юлія Лявоненка – удзельніца дзіцячага фальклорнага ансамбля «Азяраначка» Азершчынскага СДК Рэчыцкага раёна (настаўніца Любоў Дворак), Ілля Турмасаў – удзельнік народнага ансамбля танца, музыкі і песні «Лёс» Чачэрскага раёна (настаўнік Пятро Біжуноў), Святлана Красоўская – удзельніца фальклорнага ансамбля «Рудабельскія зорачкі» Акцябрскага раённага Цэнтра

вольнага часу (настаўніца Вольга Дульская);

Дзіна Драмлюк, Кацярына Стрыга, Анастасія Ярмоліч – удзельнікі ансамбля народнай песні «Кучарочкі» Смаргонскай ДШМ (настаўнікі Чэслаў Жых, Іна Яфрэмава, Алена Захарава);

раёна (настаўніца Ірына Караліс), Ілля Філіпавец і Ілля Ціханоўскі – удзельнікі ансамбля «Верабейкі» Любанскага раённага Цэнтра вольнага часу (настаўнік Сяргей Выскварка), Таццяна Харэўка – удзельніца гурта «Чабарок» гімназіі № 2

Дыпламам «Лаўрэат II ступені» ўзнагароджаны Дзмітрый Крыцкі – калектыву «Дараносіца» Хмелеўскага СДК Жабінкаўскага раёна (кіраўнік Таццяна Грыцук).

Дыпламам «Лаўрэат III ступені» ўзнагароджаная Таццяна Суравец – гурт

«Ручаёк» (Анжэла Пятрышча), «Аношкі» (Ганна Дзёмка), «Спадчына» (Ларыса Парфяновіч), «Кругаверць» (Алена Галінь), «Талака» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў (Вячаслаў Калацэй), «Знічкі» (Лідзія Захарэўская), «Лецейка» (Наталля Румянцава), «Берагіня» (Антаніна Абрамовіч і Мікола Козенка).

Напрыканцы турніру адбыўся круглы стол «Традыцыйная культура і дзеці: праблемы аднаўлення і трансляцыі», які вялі прафе-

З бязмежнай адказнасцю

III Рэспубліканскі турнір салістаў-выканаўцаў твораў народнай спадчыны

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Таццяна Суравец – удзельніца гурта «Купалачка» Клічаўскай ДШМ (настаўніца Наталля Коктыш), Анастасія Матусевіч – удзельніца ансамбля «Лянок» Пратасевіцкай ДШМ Асіповіцкага раёна (настаўніца Наталля Еўдакімовіч);

г. Вілейка (настаўніца Зінаіда Крупская).

Удзельніца турніру прынялі ўдзел Марыя Залатуха, Сцяпан Сідоранка, Анастасія Матусевіч, Крысціна Жарнасек, Ілля Ціханоўскі, Марыя Касцюкевіч, Кацярына Стрыга, Ірына Марозава, Дзмітрый Крыцкі, Таццяна Харэўка, Таццяна Суравец.

Савет экспертаў вырашыў ўзнагародзіць дыпламамі:

«За перайманне і папулярызаванне мясцовых традыцый» – Іллю Турмасава, Аляксандра Савіцкага, Дзіну Драмлюк, Анатоля Залатарова, Анастасію Ярмоліч, Святлану Красоўскую, Кацярыну Пархімовіч, Ксенію Місевіч;

«За самаадданасць выканання і любоў да народнай культуры» – Паўла Жарнасек, Таццяну Мірановіч;

«За арыгінальнасць выканання музычнага твора» – Таццяну Камінскую.

На другі дзень быў праведзены конкурс на лепшае выкананне твораў народнай спадчыны ў намінацыях «Народная песня», «Найгрыш», «Народная проза».

Дыпламам «Лаўрэат Гран-пры» III Рэспубліканскага турніру салістаў-выканаўцаў твораў народнай спадчыны адзначаная Марыя Касцюкевіч – гурт «Берагіня» Мётчанскага вучэбна-педагагічнага комплексу дзіцячы сад – сярэдня школа Барысаўскага раёна (музычны кіраўнік Антаніна Абрамовіч, мастацкі кіраўнік Мікола Козенка).

Дыпламам «Лаўрэат I ступені» ўзнагароджаная Анастасія Матусевіч – ансамбль «Лянок» Пратасевіцкай ДШМ Асіповіцкага раёна (мастацкі кіраўнік Наталля Еўдакімовіч).

«Купалачка» Клічаўскай ДШМ г. Клічаў (кіраўнік Наталля Коктыш).

Дыпламамі рознага вызначэння ўзнагароджаныя: Марыя Залатуха – калектыву «Сунічкі» Стайскай ДШМ Лепельскага раёна (выкладчыкі Людміла Шыпуля, Алена Барадзейка, Вераніка Хомбак – кіраўнік калектыву); Таццяна Харэўка – гурт «Чабарок» гімназіі № 2 г. Вілейка (выкладчыца Зінаіда Крупская); Ірына Марозава – калектыву «Знічкі» Палатоўскай агульнаадукацыйнай СШ Полацкага раёна (кіраўніца Лідзія Захарэўская); Сцяпан Сідоранка – калектыву «Знічкі» (настаўнікі Святлана Вішнякова, Валянцін Курган, Лідзія Захарэўская – кіраўнік калектыву); Павел Жарнасек – калектыву «Сунічкі» Стайскай ДШМ Лепельскага раёна (выкладчыкі Наталля Бабіч, Яўген Ясюкевіч, Вераніка Хомбак – кіраўнік калектыву); Ілля Ціханоўскі – ансамбль «Верабейкі» Любанскага раённага Цэнтра культуры (настаўнік Сяргей Выскварка); Кацярына Стрыга – ансамбль народнай песні «Кучарочкі» Смаргонскай ДШМ (выкладчыкі Чэслаў Жых, Іна Яфрэмава, Алена Захарава).

Таксама былі ўзнагароджаныя дыпламам «За плённую падрыхтоўку лаўрэата» настаўнікі – кіраўнікі калектываў. Па прапанове М.А. Козенкі былі ўзнагароджаныя дыпламамі рознага вызначэння калектывы і мастацкія кіраўнікі: «Сунічкі» (Вераніка Хомбак), «Крынічка» (Таццяна Паранок), «Званочкі» (Іна Шалак), «Вербачкі» (Святлана Прыдат-

А. Матусевіч і М. Козенка

сар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, доктар педагагічных навук, былы рэктар гэтай установы Я.Д. Грыгаровіч і Т.М. Левянок. У ім бралі ўдзел намеснік старшыні Лепельскага райвыканкама М.М. Нікіцін, намеснік старшыні Беларускага фонду культуры Г.А. Ткацэвіч, прафесар культуралогіі Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка А.У. Рагуля, эксперты III Рэспубліканскага турніру салістаў-выканаўцаў твораў народнай спадчыны, журналісты рэспубліканскіх і рэгіянальных выданняў, кіраўнікі мастацкіх дэлегацыяў і настаўнікі ўдзельнікаў турніру, кіраўнікі аматарскіх мастацкіх калектываў Лепельскага раёна ды іншыя.

Годным завяршэннем турніру-свята стаў канцэрт фальклорнага ансамбля «Талака». Спаборніцтва добра паказала, што выканаўцаў традыцыйнай культуры аб'ядноўвае бязменная адданасць нашым фальклорным скарбніцам, роднай спадчыне.

Георгій ТКАЦЭВІЧ
Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА

М. Касцюкевіч

Марыя Касцюкевіч – удзельніца гурта «Берагіня» Мётчанскага вучэбна-педагагічнага комплексу дзіцячы сад – сярэдня школа Барысаўскага раёна (настаўніца Антаніна Абрамовіч), Кацярына Стрыга – удзельніца гурта «Нашчадкі» Забалацкага СДК Любанскага

А. Абрамовіч (справа) і гурт «Берагіня»

«Без памяці кантэкст стагоддзяў рвецца...»

Да 50-годдзя Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва

(Заканчэнне. Пачатак на 2 стар.)

Для даследчыкаў творчасці пэўнай асобы адзін, незаўважны для некага дакумент, зможа адкрыць глыбінныя пласты мінулага, дапаможа адчуць энергетыку даўніх падзеяў, наблізіцца да духоўнага свету чалавека і зразумець яго. Менавіта так адбываецца, калі гартаеш старонкі нататніка бацькі Каруся Каганца – Карла Кастравіцкага, удзельніка паўстання 1863–1864 гг. Гэта адзін з ранніх дакументаў архіва-музея: на ўнутраным баку пацёртай скураной вокладкі пазначаная дата 1813 год – год набыцця і пачатку гаспадарчых запісаў. А за вокладкай – лісткі з цяжкачэтных запісамі – «развіталыныя аўтографы» вязняў-паўстанцаў, якія ў сутарэннях былога бернардынскага кляштара, дзе зараз месціцца архіў-музей, чакалі прысуду на доўгія блуканні па пакутах. Найвялікшая гістарычная спра-

фічныя дакументы Цёткі, сярод якіх заліковая кніжка А. Кейрыс (Пашкевіч), студэнткі філасофскага факультэта Львоўскага ўніверсітэта (1912).

У 1995 г., разбіраючы фонд мастацтвазнаўцы Сэндэра Палееса, быў знойдзены ўнікальны дакумент – ліст Марка Шагала да свайго настаўніка Юдаля Пэна, дасланы з Парыжа ў 1927–1928 гг. Знаходка сапраўды неацэнная, калі ўлічыць, што ў Беларусі аўтографу

таксама іншыя электронныя выданні, якія забяспечаць віртуальнае жыццё страчанаму музею».

Архівы старанна захоўваюць тайны сваіх фондаўтваральнікаў, але праходзіць час і ўсё таемнае становіцца відавочным... Так было з фондам Бернарда Шоу. У 1978 г., зусім выпадкова, у архіў-музей трапілі фотаздымкі сусветнавадамага пісьменніка Бернарда Шоу. 73 арыгінальныя фотаздымкі, да якіх былі прыкладзены падрабязныя анатацыі на англійскай і французскай мовах, распаўядалі пра асабістае і свецкае жыццё вялікага драматурга. Выказваліся розныя версіі аб шляхах, якімі трапілі гэтыя дакументы ў Беларусь. І толькі праз 30 гадоў С. Жумар і Г. Запартыка ў выніку карпатлівых пошукаў сцвердзілі, што гэтыя здымкі трафейныя, прыбылі ў Мінск у 1945 г. і з'яўляюцца часткай калекцыі фотаагенцтва «Сусветнае фота» ў Парыжы, якая зараз захоўваецца ў некалькіх сховішчах Беларусі і Расіі.

Камплектаванне дакументамі дзеячаў беларускай культуры, якія па розных прычынах апынуліся і жылі за мяжой, заўсёды было адной з прыярытэтных задач архіва. Такія крыніцы знаходзілі як самі архівісты, так і нашыя сябры-навукоўцы, пісьменнікі, краязнаўцы, якія бескарысна рупіліся пра захаванне нацыянальнай спадчыны. Дзякуючы А. Баркоўскаму, В. Брылон, Н. Усавай, М. Ількевічу, У. Казберуку, Г. Кісялёву, А. Мальдзісу, С. Панізьніку, С. Пяровай, В. Скалабану, В. Скарабагатаву мы маем у сваіх сховішчах неацэнныя багацці. Сёння архіў ганарыцца дакументамі М. Багдановіча, прывезенымі з Яраслаўля; А. Бабарэкі, А. Каўкі, Я. Брайцава, Л. Аляксеевай, Я. Мазалькова – з Масквы; Л. Бэндэ, М. і Л. Гарэцкіх, А. Кавалюк, П. Кабзарэўскага – з Ленінграда; В. Гарбука – з Пяцігорска; Я. Дылы – з Сартава; М. Клауса – з Калугі; Л. Літвінава – з Казані; І. Ласкова – з Якуцка.

Унікальныя архівы паступілі да нас з Літвы і Латвіі, дзе спрадвеку жылі беларусы і захаваліся моцныя беларускія асяродкі. Гэта дакументы Зоські Ве-

рас, А. Талеркі, Пятра Сакола, Я. Шнаркевіча. Папаўняе свой фонд і вядомы мастак і калекцыянер з Рыгі Вячка Целеш.

Апошнія два дзесяцігоддзі адзначаныя ў гісторыі нашага архіва актыўным паступленнем фондаў асабістага паходжання з далёкага замежжа – ЗША, Аўстраліі, Канады, Польшчы. Да фондаў спевака М. Забэйды-Суміцкага, які паступіў у 1987 г. з Чэхіі, паэта М. Сяднёва – з ЗША, празаіка С. Яновіча – з Польшчы, далучыліся фонды і калекцыі А. Алехніка, Н. Арсенневай, Ю. Віцьбіча, Я. Запрудніка, В. і З. Кіпеляў, М.У. Селяха-Качанскага, Я. Тарасевіча і інш. З дакументамі гэтых дзеячаў, якія па розных абставінах апынуліся за мяжой, паступілі і ўнікальныя эміграцыйныя выданні: часопісы «Баявая ўскалось», «Шыпшына», «Конадні» і інш. Такім чынам, склалася багатая калекцыя замежных выданняў, даступная нашым карыстальнікам. Дарэчы, бібліятэка архіва-музея мае багатыя зборы, якія налічваюць звыш 30 тысячаў кніг і каля 36 тысячаў часопісаў і газетаў. Гэта амаль поўныя тыражы газетаў «Наша Ніва», «Вольная Беларусь», «Звон», часопісаў «Маладняк», «Узвышша», «Калоссе», першыя выданні кніг класікаў беларускай літаратуры, восем выданняў паэмы «Тарас на Парнасе» (пачынаючы з 1898 г.), рукапісны малітоўнік другога палова XVIII ст., стараверская перадрукоўка Псалтыра 1645 г., выкананая ў 1849 г., кнігі В. Ластоўскага, Я. Лёсіка, Б. Тарашкевіча і інш. Акрамя таго, у склад бібліятэкі ўваходзяць асабістыя кніжныя і нотныя зборы дзеячаў беларускай літаратуры і мастацтва,

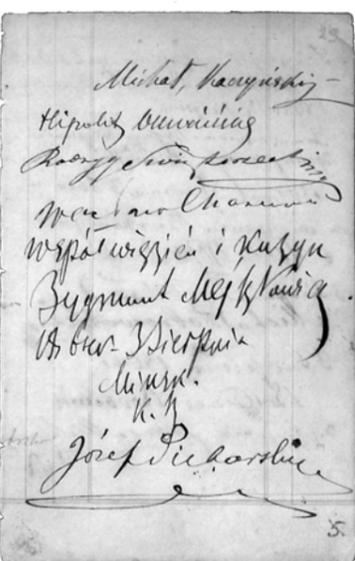
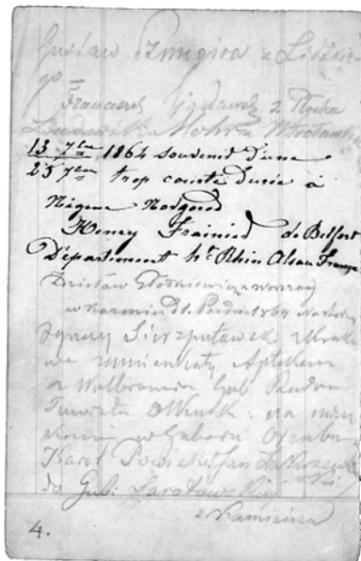
многія выданні з дарчымі надпісамі. Сярод іх найбольш цікавыя належаць Я. Брылю, Л. Бэндэ, Н. Гілевічу, М. Забэйду-Суміцкаму, М. Танку, М. Тычыну, Ф. Янкоўскаму і інш. Рэдкія кнігі і выданні паступілі таксама ад бібліяфілаў М. Магільнага, У. Баравога, М. Талеркі, І. Тулейкі.

Асабістасцю Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва з'яўляецца наяўнасць музейнай часткі, фармаванне якой асабістымі рэчамі фондаўтваральнікаў пачалося ў 1976 г., калі нашая ўстанова была рэарганізаваная ў архіў-музей. Гэта мемурыяльныя рэліквіі сям'і Максіма Багдановіча (хатнія прылады і асабістыя прадметы), асабістыя рэчы Максіма Гарэцкага, Адама Бабарэкі і інш.

Гэты магутны комплекс дакументаў, музейных прадметаў, друкаваных выданняў стварае перадумовы для яго рознабаковага выкарыстання як супрацоўнікамі архіва-музея, так і навукоўцамі з Беларусі, Расіі, а таксама з замежжа.

Дзякуючы высокаму прафесійнаму і навуковаму патэнцыялу калекцыі архіва-музея здзяйсняе шырокую прапаганду сваіх фондаў: арганізуе вечарыны, прэзентацыі, стварае тэматычныя і персанальныя выстаўкі, выдае дакументальныя зборнікі, рыхтуе археаграфічныя публікацыі, удзельнічае ў міжнародных і рэспубліканскіх канферэнцыях, цесна супрацоўнічае з беларускімі архівамі і музеямі. Сумесна з Інстытутам мовы і літаратуры НАН Беларусі з 2001 г. ладзіцца Узвышайскія чытанні, прысвечаныя гісторыі беларускай літаратуры 1920–1930-х гадоў. З 2003 г. архіў запрашае да ўдзелу ў штогадовых Архіўных чытаннях, якія разглядаюць тэарэтычныя і практычныя праблемы архіўнай справы, адзначаюць знамянальныя гістарычныя падзеі і юбілейныя даты дзеячаў культуры.

Таццяна
КЕКЕЛЕВА,
загадчыца аддзела
інфармацыі, публікацыі і
навуковага выкарыстання
дакументаў
Ілюстрацыі
прадастаўленыя музеям

Запісныя кніжкі бацькі К. Каганца з аўтографамі ўдзельнікаў паўстання 1863–64 гг.

вядлівасць праявілася ў тым, што ўнікальны дакумент, якому хутка споўніцца 200 гадоў, вярнуўся ў сцены будынка, дзе і быў створаны, каб назаўсёды застацца ў айчынай гісторыі. У фондзе пісьменніка, мастака і грамадскага дзеяча Каруся Каганца захаваліся таксама і яго мастацкія працы 1907 года: партрэт беларуса (алеі) на дубовай кацёлцы і драўляная хатняя палічка з зімовым пейзажам (алеі), акружаным разьбою.

Сярод іншых рарытэтаў, датаваных XIX – пачаткам XX стст., архіў-музей захоўвае рукапіс другой часткі «Беларускага архіва старажытных грамад» (1825), падрыхтаваны гісторыкам, археографам І. Грыгаровічам; унікальны літаратурны помнік «Беларуская хрэстаматыя», якую сабраў і запісаў на працягу 1889–1931 гг. Б. Эпімах-Шыпіла; першы нумар рукапіснага часопіса беларускіх студэнтаў-народавольцаў «Гоман», падрыхтаваны ў Пецярбургу ў 1889 г.; біягра-

М. Шагала амаль не захавалася.

Акрамя асобных дакументаў сустракаюцца і іх унікальныя комплексы, напрыклад, самы папулярны і запатрабаваны фонд № 3 – «Беларускі музей імя Івана Луцкевіча ў Вільні», які з'яўляецца квінтэсэнцыяй звестак па гісторыі беларускага нацыянальнага руху на пачатку XX ст. Архіў-музей не аднойчы быў ініцыятарам стварэння праграмы навуковай рэканструкцыі знакамітага музея, дакументы якога былі расцярушаны па розных установах Беларусі і Літвы. У сваім дакладзе на Міжнароднай канферэнцыі «Праграма ЮНЕСКА «Памяць свету»: дзейнасць бібліятэк, архіваў, музеяў па захаванні дакументальнай спадчыны» дырэктар БДАМЛіМ Г.В. Запартыка адзначала, што галоўнай задачай у гэтым пытанні павінна стаць «падрыхтоўка аб'яднаных каталогаў, для якіх неабходна стварыць электронныя поўнатэкставыя копіі дакументаў і рукапісаў, а

Удзельнікі Узвышайскіх чытанняў

Радавод Ашторпаў герба Голацкі

(Заканчэнне. Пачатак у № № 19 і 20)

чах (відаць, Скарынавічах) і Юхнавічах (напэўна, Юхавічах) 33 душы, таксама Барысаўскага павета па эксдывізіі ў вёсцы Жортах 24 душы, як і Менскага паветаў, што ў маці ягонай шамбялянавай Людовікі Іваноўскай Прылуцкай таксама з прыналежнымі вёскамі, якія маюць у сабе 330 душаў, а ўсяго мужчынскага полу 1421 душа.

У 1833 годзе ў Дукоры душаў 1055, а за маткаю

яго з паветаў Менскім 393 душы, Ігуменскім 139 душаў, таксама Магілёўскай губерні ў Клімавіцкім і Чэрыкаўскім паветах 500 душаў.

У 1834–1838 гадах у Дукоры 1068 душаў, за маткаю ягонай ў Менскім і Ігуменскім паветах 632 душы, таксама Магілёўскай губерні Клімавіцкага і Чэрыкаўскага паветаў душаў 500, акрамя іншых па эксдывізіях да яе належных. У жонкі Лявона Ашторпа радавы ў Менскім павеце маёнтак Хоўхля пад працэсам душаў 750.

У 1846 годзе, калі Л. Ашторпу быў ужо 61 год, ён валодае панскім дваром Дукора мужчынскага полу 1068 душаў і Менскага павета маёнтак Прылуцкі з прыналежнасцю 503 душы. Перад 1845 годам пан Ашторп аўдавеў, бо ягоная жонка шляхцянка Алена Кунцэвіч памерла, пакінуўшы на мужа трох дачок: ЛЮДВІКУ, якая выйшла замуж за пана Атона Гарвата з Рэчыцкага павета і дала яму ў пасаг Прылуцкі ключ (Прылуцкі, Воўчавічы, Каханаўшчына і іншыя вёскі Менскага павета); ГАННУ за панам Менскага павета Карлам Кастравіцкім, губерньскім сакратаром і потым менскім павятовым маршалкам, і ЛЕАКАДЗІЮ, якая была замужам за панам Магілёўскай губерні былым чавускім павятовым маршалкам генеральнага штаба трыганамічнай здымкі штабс-капітанам і св. Ганны 3-й ступені і св. Станіслава 4-й ступені кавалерам Аляксандрам Ігнатавічам Войнічам-Сенажацкім (меў медаль за турэцкую кампанію 1828/1829 гадоў). Леакадзія Войніч-Сенажацкая з Ашторпаў у 1874 годзе прадала Дукору галандскаму барону-вайскоўцу Канстанціну Гарцінгу. У 1911 годзе Станіслаў Канстанцінавіч Гарцінг меў на Дукоры 5092 дзесяціны зямлі, абкладзенай земскім зборам.

Старэйшая дачка Лявона Ашторпа ЛЮДВІКА Гарват

занялася добраўпарадкаваннем Прылуцкага панскага двара: даўні праваслаўны манастыр, які дагэтуль быў толькі вялікім чатырохвугольнікам, яна аздобіла зубчастымі сценамі і вежамі, а ўсе будынкі паблізу палаца архітэктурна ўпрыгожыла. У 1870 годзе ЛЮДВІГА (так яна іншы раз пісалася расійцамі) Гарват валодала 8-мю вёскамі Падгайскага сельскага таварыства Самахвалавіцкай воласці Менскага павета: у вёсцы Воўчавічы Воўчавіцкага маёнтка 74 сялянскія душы; у Прылуцкім ключы – маёнтку – у Падгаях 57, у Прылуках 53, Лецкаўшчыне 39, Максімаве 26, Слабадзе 55, Каханаўшчыне 42, Цімошках 50 душаў. Акрамя таго, у Падгайскай сельскай таварыстве жыло 9 адстаўных салдатаў і 1 кантаніст, а ўсіх разам – 406 душаў.

У 1886 годзе ў Прылуцкай сядзібе існавалі царкоўны прыход, вінакурня і піўны бровар, млын; у Воўчавічах рымска-каталіцкі касцёл, у Падгаях царкоўна-прыходская школа, 14 двароў і 138 жыхароў.

Дукорскі палац Ашторпаў добра відаць на акварэлі Напалеона Орды¹ 4 ліпеня 1876 года, які быў збудаваны на мяжы XVIII–XIX стагоддзяў у стылі класіцызму, у 1918 годзе перабудаваны пад школу, а ў гады апошняй вайны разбураны. І ўсё-такі частка гэтага палаца знаходзіцца ў будынку сённяшняй школы ў Дукоры. Зафіксаваны фасадны выгляд палаца на фотаздымках перад Першай сусветнай вайною, таксама як і порцік палаца, від збоку, дзядзінец і ўязная брама. Ад усёй сядзібы Ашторпаў ацалелі толькі ўязная брама і двухпавярховы мураваны флігель, у якім некаторы час мясціўся школьны музей (цяперён перададзены ў Пухавіцкі раённы краязнаўчы музей у в. Блонь).

Сядзіба Ашторпаў (каля 40 га) мела службовыя і гаспадарчыя пабудовы: кухня, лядоўня, свіран, бровар, стайні, карэтная, калодзеж, жыллё для дваравых лю-

дзеяў. У парку пейзажнага тыпу з сажалкаю і ручаём раслі таполі, ліпы, піхты і лістоўніцы. Фруктовы сад у атачэнні ліпавых і кляновых прысадаў за палацам. Палац з паркам абкружаў роў, які застаўся ад абарончых умацаванняў старадаўняй сядзібы або нават замку.

На цэнтральнай плошчы мястэчка Дукора стаяў збудаваны ў 1845 годзе яшчэ ці то Станіславам Манюшкам, ці то панам Ашторпам за 4000 тысячаў рублёў прыгожы мураваны касцёл з дзвюма купальнымі вежамі, пяццю алтарамі ўнутры, з абразамі выдатных мастакоў XIX стагоддзя і аздобамі на іх. Касцёл некалькі разоў перабудоўваўся то ў 1864 годзе пасля паўстання на праваслаўную Свята-Петра-Паўлаўскую царкву, то на савецкі клуб у 1930-я гады, то на гасцініцу недзе ў 1989 ці 1990 гадах, то цяпер зноў на царкву. У лёхах гэтага храма знайшлі свой вечны спацын вядомыя на Меншчыне валадары Дукоры – Ашторпы. Калі падводзілі да гасцініцы

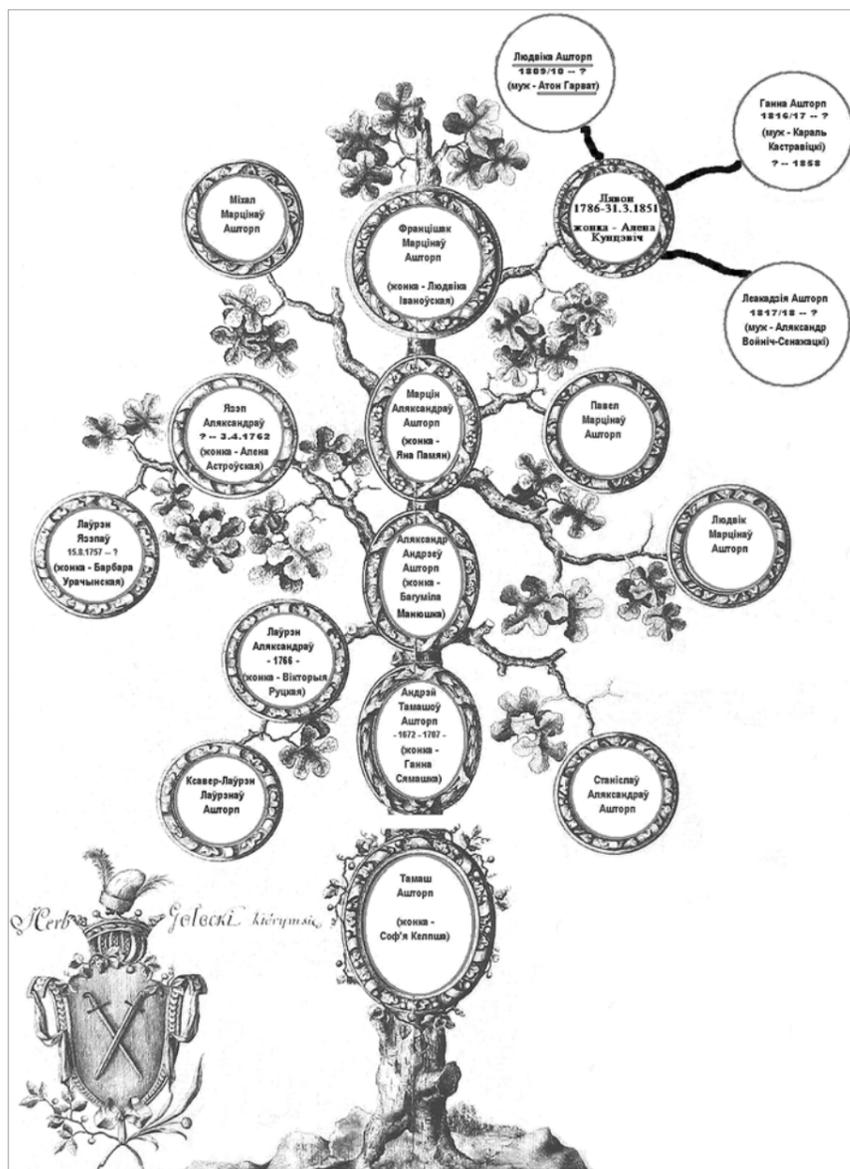
ацяпленне і рабілі каналізацыю, то наткнуліся на жаноцае пахаванне ў драўлянай труне 150-гадовай даўнасці (каса, медныя шпількі са шкельцамі, пацеркі, карычневая ў клетку сукенка, крыж). Усё больш каштоўнае забрала міліцыя, а труну з парэшткамі запхнулі далей убок.

Ашторпы былі спараднёныя з Келпшамі, Сямашкамі, Манюшкамі, Руцкімі, Астроўскімі, Памянамі, Урачынскімі, Цібароўскімі, Іваноўскімі, Дзяконскімі, Руткоўскімі, Куляшамі, Пісанкамі, Выкоўскімі, Гауцкімі (хутчэй гэта Равуцкія), Кунцэвічамі, Крушэўскімі, Карвоўскімі, Крамкоўскімі, Нядзведзкімі, Гарватамі, Кастравіцкімі, Войнічамі-Сенажацкімі ды іншымі родамі.

Са смерцю пана Лявона Ашторпа згасла мужчынская дукорская лінія гэтага роду. Каб разабрацца ў сямейна-роднасных і пакаленых адносінах Ашторпаў, варта звяртацца да генеалагічнага дрэва роду. Дарчы, я распрацаваў і свой варыянт радаводу.

Леанід АКАЛОВІЧ

¹ У аўтара тут і ў іншых месцах – імя Напалеон, прозвішча Арда ("КГ").

Радаводнае дрэва Ашторпаў

На сучасных носбітах

Рэальнае падарожжа з дапамогай ІНТЭРНЭТУ

Крыніцаў па гісторыі роднага краю няма. Але сёння, асабліва сярод моладзі, існуе меркаванне: чаго няма ў інтэрнэце, таго няма ў свеце. Сапраўды, пошук інфармацыі ў свеце стаў самым простым і таму – найбольш распаўсюджаным. Матэрыял пра найбольш цікавыя краязнаўчыя інтэрнэт-рэсурсы можа стаць каштоўным для ўсіх, хто цікавіцца мінулым незабытых куткоў нашай Віцебшчыны, а асабліва для краязнаўцаў-аматараў, якія толькі пачынаюць пошукі.

Пазнаёміцца з сеткай музеяў Беларусі дапаможа сайт www.museum.by, дзе змешчаны інфармацыя пра самыя значныя і цікавыя беларускія музеі, жаданне наведаць якія можа стаць вызначальным пры абранні турыстычнага маршруту па Беларусі.

Жыхарам і наведнікам Віцебска будзе цікавым сайт www.ratusha.by. Там можна пазнаёміцца з інфармацыяй пра Віцебскі абласны краязнаўчы музей і яго філіялы. Дадавання на сайце рэгулярна абнаўляюцца, таму на ім заўсёды можна ўбачыць звесткі пра самыя новыя культурныя мерапрыемствы ў музеях, месца і час іх правядзення.

Віцебску і Віцебшчыне ў цэлым, яе краязнаўчыя даследаванні прывечаны яшчэ адзін карысны сайт – www.kraj.vitebsk.net. Ён змяшчае спіс помнікаў гісторыі і культуры Віцебскай вобласці. Там маляўніча прадстаўлены матэрыялы пра славытыя мясціны, архітэктурныя помнікі, помнікі прыроды і проста пра жывапісныя мясціны краю. Ёсць тут і спіс знакамітых людзей, што жылі на Віцебшчыне, вялікая ўвага надаецца яшчэ не ўзятым на ўлік помнікам гісторыі і культуры краю.

Цікавымі для краязнаўцаў будуць і рэгіянальныя краязнаўчыя інтэрнэт-рэсурсы. Спіс славытых мясцінаў Полацкай зямлі, падрабязныя карты і гатовыя экскурсійныя маршруты, пералік гатэляў можна знайсці на сайце Полацка і Наваполацка www.epolotsk.com.

Цудоўны сайт прысвечаны Нацыянальнаму Полацкаму гістарыка-культурнаму запаведніку – www.polotsk.museum.by. Сапраўды, мала хто ведае пра такія незвычайныя музеі, як Музей традыцыйнага ручнога ткацтва Паазер'я, Прыродна-экалагічны музей, Музей Дзяцінства, Музей-кватэра З. Тусналобай-Марчанкі, якія знаходзяцца на Полаччыне. Сайт дае падрабязную інфармацыю пра іх і пра іншыя, больш вядомыя полацкія музеі.

Атрымаць звесткі пра горад Оршу і Аршанскі раён можна на сайце www.orshagorodmoi. Даволі добры сайт мае Докшыччына – www.dokshitsy.narod.ru. Яны змяшчаюць фотагалерэі і картаграфічныя дадавання. Гэтая інфармацыя дапаможа зарыентавацца на месцы пры наведванні пэўных мясцінаў Віцебшчыны.

Наогул, краязнаўчыя інтэрнэт-рэсурсы пры ўмелым карыстанні імі – хуткая і даволі надзейная крыніца інфармацыі і для прафесіяналаў, і ўсіх, хто не абыякавы да мінулага родных мясцінаў. А напярэдадні лета інфармацыя пра незабытыя куткі Беларусі павінна стаць найбольш актуальнай. Падарожжа ў бязмежных прасторах сёння ператворыцца ў рэальнае падарожжа па надзвычай цікавай беларускай зямлі.

Эльвіра КУЗЬМІНА,
Таццяна КОЖАР,
студэнткі ВДУ імя П.М. Машэрава

Паэт-самародак з сяла Яромічы

Сцяпан Фёдаравіч Семянюк нарадзіўся 3 снежня 1895 года ў сяле Яромічы, што паблізу Кобрына, у сялянскай сям'і.

На той час гэта была вёска на 30 двароў з 200 жыхарамі, дзе працавалі школа, валасное ўпраўленне, народнае вучылішча, у якім навучаліся амаль 100 вучняў.

З пачаткам Першай сусветнай вайны С. Семянюк быў прызваны ў царскую армію. Служыў на Чарнаморскім флоце ў Севастопалі. Якраз там у 1916–1917 гадах галоўнакамандуючым быў А.В. Калчак. Пасля кастрычніцкага перавароту ў 1918 годзе частку караблёў флоту захапіла «контррэвалюцыя». Другая частка, дзе быў і Сцяпан Семянюк, прыняла бок бальшавікоў. Тады ж па ўказе Леніна гэтыя караблі былі затоплены каля берагоў Наварасійска. (Пра тое я чула ў сям'і свёкра, бо яны таксама з Яромічаў. А матрос Сцяпан перапісаўся з роднай цёткай майго мужа Аленай, яны былі аднагодкамі. Старыя паштоўкі з матроскімі прывітаннямі і кароткімі вершамі я трымала ў руках.)

Але вернемся да гісторыі. Дзесьці ў 1918 годзе ў Херсонскай губерні жылі ў бежанстве і родныя Сцяпана.

Вярнуўшыся на радзіму, пабраўся шлюхам з Пелагеяй Кашталянчык, якая жыла ў той жа вёсцы. У іх нарадзіліся сын Вігаль і дачка Надзея. Былы матрос гас-

падарыў на зямлі, гадаваў дзяцей, хадзіў у царкву. А ў вольныя хвіліны браў кніжку, пісаў вершы. І ўжо не кароценькія чатыры радкі, а ўдумлівыя творы, звароты да людзей.

С. Семянюк цікавіўся грамадска-культурным жыццём украінскіх суполак у Кобрыне. Ён актыўна ўдзельнічаў у дзейнасці таварыства «Просвіта». Узімку 1928 года нават быў на курсах у Брэсце.

Але пачаліся нягоды. Спачатку ад сухотаў памірае жонка, а ў 1931 годзе – і сам, ва ўзросце 36 гадоў. Пахаваны на Гарбаньскіх могілках, што паблізу сяла Яромічы. Магіла ягонага не захавалася. Але захавалася вечная памяць – у літаратурнай спадчыне, на аркушах таннай паперы. Сёння яна ўпершыню прадстаўленая беларускім чытачам.

Ніна Марчук, г. Кобрын

(Урывак)

Ми ж хіба не народ?
Так нам крашце було б
Вже за власну культуру узятись.
А тому, хоч я працю фізічну несучу,
Для письменства не маю освіти –
Намагаюсь час мати і вірші пишу,
Щоб поліську культуру створити.
Ось який я поет...

Ще таких не було,
Бо пишу цілком оригінально,
Руки й спина боляць, ще й працю чоло,
Так не шкода, аби не намарно.
Руки й спина боляць,

хай душа не болить,
Бо поет вже є родом з Полісся!
1929 р.

Людський присуд

У народі кажуть «Від суми і від тюрми не відрікайся»

Не лякайте нас тюрмою,
Не соромте пред людзьми,
Не кажіте, що бандити
Попадають до тюрми.
Людский присуд – то не Божий,
А заблутаний в обман,
Судить рівно, як бандитів,
І найкращих громадян.
Хто з борців за ідеали
Тих смаків не куштував?
Хто не брызгав кайданами?
Хто вошей не годував?
Не один цілком невинний
Через присуд умирав.
Навіть Спаса людський присуд
Злою смертю покарав.
Не лякайте ж нас тюрмою,
Не соромте пред людзьми,
Бо немало з добрим серцем
Попадає до тюрми.

Нядобрачычлівая рэцэнзія

Першым прафесарам-санскрытолагам у Пецярбургскім універсітэце, ды і ўсёй Расіі, стаў знакаміты беларускі мовазнаўца-палітолаг, перакладчык і выкладчык Каэтан Касовіч. Ён унёс значны ўклад у распрацоўку праблемаў санскрыцкай мовы і літаратуры на гэтай мове. Агульнавядомыя яго працы «Філалагічныя заўвагі» (наконт кнігі Гільфердынга пра падабенства славянскай з санскрытам; СПб., 1853), «Санскрыцка-рускі слоўнік» (СПб., 1884), «Уводная лекцыя пра санскрыцкую мову і літаратуру», змешчаная ў «Журнале Міністэрства народнага просвешчання», дзве публічныя лекцыі пра санскрыцкі эпас, надрукаваныя ў часопісе «Русское слова» (№ 6 за 1860 год) і іншыя.

Высокую адзнаку атрымалі пераклады Каэтана Андрэевіча з санскрыцкай мовы на рускую: «Сказанне пра Відзьягара Джымутавагана», апошні Самадзевы Браты, надрукаваныя ў часопісе «Москвитянин» у 1847 годзе, «Сказанне пра Другу», а таксама старажытнаіндзейская рэлігійная легенда «Васантазена», што выйшла асобнай кнігай у Маскве ў 1848 годзе, і шэраг іншых твораў.

Але самай першай публікацыяй Каэтана Касовіча перакладу з санскрыцкай мовы на рускую была драма ў шасці актах пад назвай «Трыумф светлай думкі», што была размешчаная ў «Московском научном и литературном сборнике» за 1847 год. Менавіта яна прынесла маладому і таленавітаму вучонаму нямаля клопату і хваляванняў. Здарылася гэта так.

Як толькі «Трыумф светлай думкі» пабачыў свет, на яго адразу ж адгукнуўся часопіс «Современник», які выдаваўся ў той час М.А. Някрасавым і І.І. Панаевым. У шостай кнізе гэтага часопіса за 1847 год невядомы аўтар, не без іроніі, паміж іншым пісаў: «Ясно, што это драма – философическая аллегория; ещё яснее, что она во сто раз скучнее самой скуки. Переводчик в учёном предисловии объявляет, во-первых, что избранный автор хуже всех других индийских авторов, а потом изъясняет опасение (весьма основательное), что читатели этой драмы встретят в ней многие места, которые покажутся противными законам их вкуса. Жаль, что он не предвидел того, что читатели не найдут тут ни одного места сообразного с человеческим вкусом в деле изящного. Зачем же он выбрал для перевода такое чудовище? – Затем (отвечает он), чтобы сорвать маску с материалистов Западной Европы, особенно неогегелистов».

Заканчвае сваю рэцэнзію невядомы аўтар наступнай знішчальнай трыядай: «Г-н Коссович шутить не любит и к делу идёт прямо, т.е. так и хватает противника за ворот. Что ему до того, что его противники ходят без масок: он насильно натягивает им на лица маски, чтобы иметь удовольствие сорвать их толстою, скучною и нелепою драмою в индийском вкусе. Знай, мол, наших! Предполагая, видно, что в России изучение санскритского языка распространено не меньше, хоть, например, латинского, Коссович испестрил свой перевод санскритскими словами, напечатанными санскритским шрифтом. Бесполезно, но зато учёно!..»

Канечне, казаць пра справядлівае крытычных заўвагаў ананімнага аўтара ў адрас Каэтана Касовіча не выпадае. Гэта быў той час, калі Усход пасапраўднаму яшчэ не быў адкрыты, а творы ўсходняй літаратуры былі яшчэ недастаткова вядомымі нават перадавым рускім людзям, тым больш пераклады з санскрыцкай мовы, што К. Касовіч толькі ўводзіў у навуковы абарот. З гэтага пункту гледжання вельмі паказальны прыклад з будучым акадэмікам Якавам Гротам, які ў 1849 годзе пад час паездкі ў Маскву пазнаёміўся з Каэтанам Касовічам і дзякуючы яго дапамозе пачаў займацца вывучэннем санскрыцкай мовы.

Спагрэбілася яшчэ цэлых дзесяць гадоў, каб санскрыцкая мова была прызнаная рускім вучоным светам. 18 чэрвеня 1856 года вядомы рэвалюцыйнер-дэмакрат М.А. Дабралюбаў пісаў да выбітнага філалага-славіста І.І. Сразнеўскага, у якога працаваў: «Санскритского словаря будет в этом выпуске четыре листа, чему, говорят, Коссович несказанно рад». А вось сведчанне выбітнага сучаснага ўсходазнаўцы, акадэміка Сяргея Альдэнбурга: «Большая часть работ К. Коссовича по санскриту – переводы различных литературных произведений; переводы эти почти все прекрасны; они обнимают две драмы и почти целый ряд легенд».

Застаецца адказаць на пытанне: хто ж быў аўтарам той нядобрачычлівай рэцэнзіі? У выніку шматгадовых пошукаў і дбайных тэксталагічных даследаванняў (а таксама працяглай палемікі) вучоныя здолелі ўстанавіць, што належыць артыкул Вісарыёну Вялінскаму. Цяпер праца ўвайшла ў акадэмічнае выданне твораў знакамітага рускага крытыка.

Вячаслаў АФАНАСЬЕЎ

Музычнае краязнаўства

Дзмітрый Антонавіч Рыбакоў – таксама Мінскі майстар. Яго гармонікі захоўваюцца ў калекцыі ансамбля «Дударыкі». Знешне непрывабныя, карпусы карычневага колеру, упрыгожаныя прымітыўнымі малюнкамі ў выглядзе кветак. На рашотцы выяўлялася ліра. Майстар рабіў гармонікі не ўсім, да яго патрэбны былі асаблівы падыход, узгадаў Д.Д. Ровенскі.

Анкендзін Мельнікаў – прадстаўнік школы майстроў вёскі Неглюбка Веткаўскага раёна. Майстар рабіў гармонік цалкам, а на строіць яго не мог. Вазіў гармонікі ў Навазыбкаў да свайго брата Васіля. Ім дапамагаў майстар Савасцёнак. Усе жыццё ён займаўся вытворчасцю гармонікаў, любіў музыку і быў сапраўдным прафесіяналам. Майстар мог іграць некалькі дзён запар. З тых часоў стала Неглюбка музычнай. У кожным доме майстэрня па вырабе гармонікаў. Далёка за межы раёна пайшла вядомасць пра неглюбскіх музыкантаў.

Рыгор Пятровіч Прыходзька кожную раніцу, перад тым, як ісці на працу ў школу, дзе ён слясары, садзіўся за варштат і паліраваў планкі. У суботу, калі ў доме збіраліся сем сыноў, усім знаходзілася праца. Нараджэнне кожнага сына Рыгор Пятровіч адзначаў вырабам гармоніка. Усе сем – не падобныя адзін да аднаго. Род Прыходзькаў славіўся майстрамі. Мужчыны клалі печы, рабілі лёгкія сані-развалкі, колы. Маці займалася ткацтвам. Пётр дапамагаў ёй – дзяўчатаў у сям’і не было. Але падлетка заўсёды цягнула да Анкендзіна Мельнікава, у якога ён вучыўся рабіць гармонікі. Пачалася вайна. Рыгор Пятровіч пайшоў на

фронт. Прымаў удзел у вызваленні Беларусі, Польшчы, Румыніі, Венгрыі і Чэхаславакіі. Дадому вярнуўся двойчы параненым, з ордэнам Славы і многімі медалямі. Загод майстар рабіў не больш за шэсць, непадобных адзін да аднаго, гармонікаў. Многія даты адзначаў новымі гармонікамі:

да 40-годдзя Перамогі разам з сынам зрабіў гармонік «Победа». Першаму сумеснаму савецка-амерыканскаму касмічнаму палёту прысвяціў гармонік «Рекорд». На ўсіх гармоніках стаіць яго імя – Прыходзька. Справу працягваў сын майстра...

У Гомелі і наваколлі ў пасляваенны час працавалі майстры Канаплянікаў, браты Рамановічы, Піліпенка. У апошняга быў гармонік пад назвай «Памяць». Многія спрабавалі выкупіць інструмент, а майстар пасміхаўся ў вусы і прыгаворваў: «Памяць не прадаецца. Застанецца дзецям».

Як ужо адзначалася, вялікая праца па захаванні музычнай спадчыны Беларусі вядзецца кіраўніком народнага ансамбля «Дударыкі» Дзмітрыем Дзмітрыевічам

ра Высоцкага захоўваецца таксама ў калекцыі Д.Д. Ровенскага. Грувасткі інструмент вагой каля 17 кг. Корпус выкананы з зялёнага пластыку. Маецца гравіроўка: «На памяць другу і учителю М.П. Гайдукевічу».

Значны шлях установаў – у лэнні музычнай культуры і інструментальнага мастацтва ў Беларусі прайшла

Гармонік у Беларусі

(Заканчэнне. Пачатак №№ 19 і 20)

Ровенскім. У калекцыі ансамбля музычных інструментаў майстроў І.І. Іванова з Бабруйска і В.П. Буйвідовіча з Барысава. Апошні гармонік унікальны. Ён перададзены ў калекцыю Ровенскага дачкой франтавіка М.А. Налецька, а купілі яго ў 1920 годзе ў барысаўскага майстра В.П. Буйвідовіча. Гармонік прайшоў па шляхах вайны, адгуляў сотні вясельляў. Цешыў душу, прымушаў задумацца і засмуціцца. Інструмент і зараз працуе.

Унікальны, адзіны ў свеце гармонік-акардэон майстра з Ашмянаў Вікта-

Маладзечанская фабрыка музычных інструментаў. Ля вытокаў стварэння фабрыкі стаяў майстар Мікалай Пятровіч Суднік з памочнікамі Крукам, Гайдукевічам і Шамшурам. На базе камбіната бытавога абслугоўвання М.П. Суднік арганізаваў арцель «Красный партизан» па рамонтце гармонікаў. Паступова ад рамонтца арцель перайшла да вырабу інструментаў. У кастрычніку 1954 года арцель атрымала новую назву «Беларуская гармонія». У ліпені 1955-га на базе арцелі стварылі фабрыку гармонікаў, якая ў 1960-м была перайменавана ў Фабрыку музычных інструментаў. У 1955 годзе з Тулы вярнулася група працаўнікоў, якія вучыліся на старэйшым прадпрыемстве па вытворчасці гармонікаў. Вакол яе стварыўся калектыў настройшчыкаў, майстроў па вырабе мяхоў і зборшчыкаў. У красавіку 1955 года Мікаіл Пятровіч Гайдукевіч настраіў першы фабрычны гармонік. У гэтым годзе былі выпушчаныя 372 гармонікі. Першым дырэктарам быў Пётр Максімавіч Смірноў, на фабрыцы працавала 116 чала-

век. Улічваючы запыты пакупнікоў, фабрыка асвоіла выпуск баянаў і акардэонаў. Ужо ў 1960 годзе было зроблена 336 гармонікаў, 6130 баянаў, акардэонаў – 6625.

Паводле вытворчых паказчыкаў фабрыка выйшла ў СССР на другое месца пасля Тульскага аб’яднання «Мелодія». З усёй краіны ў Маладзечна дасылаюць падзякі за добрыя інструменты. Так, з Пензенскай вобласці ў Маладзечна прыйшоў ліст: «Гармошки ваши изготовлены действительно мастерски, умелыми руками. На такой сыграешь – душа радуется. Да и вид её – просто загляденье».

Аднак у бязладныя 1990-я попыты на інструменты паменшыўся. Фабрыка не змагла пратрымацца ў бурлівых водах рынку. Сёння мы можам убачыць гармонікі «Беларусь» і баяны «Молодечно» толькі ў камісійных магазінах як напамін пра тое, што ў Беларусі была свая вытворчасць музычных інструментаў. Займаючыся вывучэннем гэтай тэмы, аўтар даслаў запыт на фабрыку музычных інструментаў і атрымаў сумны адказ, што фабрыка спыніла сваё існаванне ў сярэдзіне 1990-х. На жаль, майстроў-музыкантаў, што працавалі на фабрыцы і ведалі толк у музыцы і вытворчасці музычных інструментаў, не засталася.

Сёння ўсё менш і менш чучэцца жывы гук. Многія народныя калектывы пераходзяць да фанаграмы. Усё менее гарманістаў. У вышэйшых навучальных установах Беларусі музычную адукацыю большасць студэнтаў атрымлівае па класе баяна. Тым не менш, яшчэ можна пачуць гармонік на музычных фестывалях «Мінскі Гармонік» і «Звіняць цымбалы і гармонік» у Паставах.

Сяргей ЛІХТАРОВІЧ
Фота з архіваў сем’яў майстроў (прадастаўленыя аўтарам)

Пасляваенныя музыкі

Блізкая да сэрца дзейнасць

20–21 мая Дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны прымаў гасцей. Тут падводзіліся вынікі рэспубліканскага конкурсу «Педагогі – ураджэнцы Беларусі – Героі Савецкага Саюза» і конкурсу музеяў баявой славы ўстаноў адукацыі. У апошнім перамогу і Дыплом першай ступені кампетэнтнае журы, у склад якога ўвайшлі галоўны інспектар упраўлення сацыяльнай і выхаваўчай працы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь Сяргей Малочнікаў, дырэктар Рэспубліканскага цэнтра турызму і краязнаўства Сяргей Мітраховіч, навукоўцы, педагогі, супрацоўнікі музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, прызначылі музею «Ільянскія далягяды» Ільянскай АСШ імя А.А. Грымаца Вілейскага раёна.

У раённых і абласных этапах конкурсу прынялі ўдзел больш за 400 музеяў устаноў адукацыі, рэспубліканскае журы разгледзела 50 лепшых працаў. На падвядзенні вынікаў справаздачу трымалі ільянскія дзесяцікласнікі – экскурсаводы школьнага музея Яўген Станоўскі, Вераніка Газава і Аляксей Русак разам з педагогам-псіхолагам, кіраўніком гуртка «Музеязнаўства» Аляксеем Сэсаравым і дырэктарам школы. Патрэбна адзначыць, што перамога прысуджаная не за бліскучыя дарагія вітрыны, а за працу, якую право-

дзяць настаўнікі і вучні школы па ўвечанні памяці змагароў за Радзіму. Улічвалася экспазіцыйная, фондавая і навуковая дзейнасць музея, яго ўдзел у жыцці школы і рэгіёну, выхаванні моладзі. А робіцца ў Ільянскай школе шмат. Грунтуецца дзейнасць на аматарах-краязнаўцах, якія шчыруюць разам з дзецьмі. Патрэбна ўзгадаць тут, акрамя названых, настаўнікаў Уладзіміра Кажамяку, Людмілу Маркевіч, Розу Шэрую, Тамару Анішкевіч, Святлану Юшко, вучняў Паўла Дударчыка, Яўгена Шапялёвіча, Надзею Ярашэвіч, Яўгена Вараў-

А. Сэсарова з вучнямі Я. Станоўскім, В. Газавай, А. Русаком

ку, Вадзіма Альшэўскага, Дзмітрыя Мікуцкага, Арцёма Бейнера, мясцовых жыхароў Мікалая Кутаса, Аляксандра

Шушкевіча, Віктара Буркевіча і многіх іншых. Кола сяброў музея пашыраецца, таму ўсіх назваць складана.

На падставе магчымасцяў школьнага музея мы будзем выхаваўчую дзейнасць, якая мае абавязковы эффект. Дзейнасць, блізкая да сэрца кожнага, пакідае там след: след павагі, міласэрднасці, годнасці і патрыятычных памкненняў. Калі такая маральнасць закладзеная з дзяцінства – яна назаўсёды.

Наш музей існуе з 1995 года, сёлета 9 мая мы адзначылі 15-годдзе (пра што пісала «КГ»). За гэты час сотні выхаванцаў працавалі ў гуртках музея, яшчэ больш пабывалі тут на экскурсіях, уроках, мерапрыемствах, дзесяткі працавалі экскурсаводамі. Праца працягваецца – гэта мы бачым на прыкладах жыцця нашых выпускнікоў, гэта бачна па актыўнасці мясцовых жыхароў, асабліва тых, хто па-сапраўднаму цікавіцца краязнаўствам.

Ігар ЮШКО,
дырэктар школы і кіраўнік музея «Ільянскія далягяды»

«Лялькі» – гэта вам не гулі...

Кожны павінен ведаць свае гістарычныя карані, шанаваць і захоўваць народныя паданні, абрады, старадаўнія песні. Бо калі чалавек забывае сваё мінулае, ён назаўсёды губляе сувязь з родным куточкам, своеасаблівую духоўную падтрымку. Беражліва стаўленне да мінулага ніколі не ўзнікае на пустым месцы. Дзяцей і падлеткаў трэба вучыць гэтаму з ранняга дзяцінства!

Менавіта так лічыць Марына Мытнікава, настаўніца музыкі сярэдняй агульнаадукацыйнай школы № 40 г. Гомеля. Тры гады таму яна стварыла фальклорны дзіцячы калектыў «Лялькі», цярпліва вучыць сваіх выхаванцаў танцаваць і спяваць, старанна развучвае з імі народныя абрады. А дзеткі ж усе гарадскія! І рэдка калі яны чуюць у сям'і беларускае слоўка, якое знітоўвае чалавека з роднай старонкай. Але нягледзячы на такую акалічнасць, малечы падабаюцца старажытныя абрады, песні і танцы.

Для прадстаўленняў былі пашытыя беларускія строі, бо без іх немагчыма дэталёва паказаць глядачам культуру нашых продкаў. Шмат чаго давалося пабачыць у вясковых бабуляў, якія расшчодрыліся і падарылі свае маністы юным артыстам. А вось свякроўка

Марыны Мытнікавай – Людміла Рыгораўна – таксама зацікавілася карыснай справай сваёй нявестачкі дый звязала для дзяўчынак акуртныя і зручныя пасталы. У такім абутку дзеткі і не камплекуюць, ім вельмі добра танчыць на сцэне.

Не так даўно фальклорны калектыў «Лялькі» паказаў сваім бацькам і гасцям школы народны абрад «Гуканне вясны» і «Велікодны калейдаскоп». І ўсе засталіся задаволеныя. А бацькі, калі пабачылі сваіх дачушак на школьнай сцэне, расчуліліся да слёз...

У фальклорным калектыве «Лялькі» ўдзельнічаюць дзесяць дзяўчынак і адзін хлопчык – Піліпка Багамагазінаў, які вучыцца ў музычнай школе. Ён старанна грае на дудзе, спявае і танчыць... Кіраўніца задаволеная сваімі выхаванцамі, бо ўсе яны імкнучца рэгулярна наведваюць рэпетыцыі, з задавальненнем выступаюць на розных сцэнічных пляцоўках. Варта адзначыць, што школьнікі неаднаразова займалі прызавыя месцы ў раённых і абласных конкурсах, займелі шмат прыхільнікаў сярод глядачоў.

Ганна АТРОШЧАНКА, г. Гомель
На фота аўтара: выступае фальклорны калектыў «Лялькі»

У гэтыя дні ў Гродне праходзіць традыцыйнае свята нацыянальных культур

Вада – радасць і бяда

Вось нарэшце і адкрыўся купальны сезон. Што можа быць лепей, чым акунуцца ў халаднаватую ваду. Нават пасля дня, што быў праведзены каля рэчкі, можна атрымаць трывалы запас бадзёрасці і добрага настрою. Але, на жаль, водная стыхія хавае ў сабе і сур'ёзную небяспеку. Згодна з аналізам шматгадовай статыстыкі, найбольшая колькасць сярод патуналых – нецвярозых купальшчыкі. Другое месца займаюць тыя, хто парушае меры бяспекі і правілы паводзінаў на вадзе. На трэцім месцы – без віны вінаватыя дзеці, якія загінулі з-за недагляду бацькоў.

Як жа захаваць адпачывальнікаў ад няшчасця? Вось нескладаныя для выканання рэкамендацыі:

- выбірайце для купання месцы са спадыстым дном, няхуткай плыню;
- пачынайце купанне пры тэмпературы паветра не ніжэй плюс восемнаццаць градусаў;

- калі дрэнна плаваеце, то не заходзьце глыбока ў ваду;
- не купаіцеся адзін, калі шторм, або ў цёмны час сутак;
- не купаіцеся з перапоўненым страўнікам ці нашча;
- не пакідайце дзяцей каля вады без нагляду;

- калі здарыцца сутарга, змяніце стыль плавання і ні ў якім разе не рабіце рэзкіх рухаў;
- калі вы трапілі ў моцную плынь, не пльвіце супраць яе, пастарайцеся па плыні наблізіцца да берага.

І апошняя рэкамендацыя: пачынаючы купальны сезон, памятайце, што за зіму плавальныя навыкі бачна прытупіліся, арганізм паслабеў і яшчэ не адаптаваўся да рэзкіх зменаў тэмпературы. Таму да вады прывыкайце паступова, не спяшайцеся ставіць рэкорды і здзіўляць сяброў унікальнымі здольнасцямі.

Вольга ЦЫНКЕВІЧ,
інспектар ЦРАНС, г. Мінск

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

КІРМАШ – святочна абстаўлены расшыраны гандаль, што адбываўся перыядычна ў пэўнай мясцовасці. Прымяркоўваўся да пэўнага прастольнага або храмавага свята (фэсту), ад якога часта атрымліваў назву (троіцкі, ільінскі, спасаўскі, пакроўскі і інш.). Кірмашы ўзніклі ў перыяд ранняга сярэднявечча. Арганізатарамі нярэдка выступалі манастыры, апекунамі – вялікія князі ці мясцовыя магнаты. Звычайна яны ладзіліся ў мясцовасцях, надзейна гарантаных ад грабжу і сваявольства мясцовых паноў і не абцяжараных мытамі і грашовымі паборамі. Дазвол на іх правядзенне быў адным з важных феадальных прывілеяў.

На кірмашы з'язджаліся сяляне з навакольнага вёсак, прывозілі на продаж сельскагаспадарчыя прадукты і саматужныя вырабы. На буйныя (рэгіянальныя) кірмашы прызджалі гандляры і купцы з іншых гарадоў ды замежныя госці. Яснавальможныя паны з'язджаліся сюды разам з прыслугай на свае саслоўныя з'езды – асамблеі, бавілі вольны час у

банкетах і забавах; тут яны выбіралі прадвадзіцеляў (маршалкаў), заклічалі розныя кантракты, наймалі адміністратараў маенткаў, аканомоў, пісараў. Дробнапамесная і безземельная шляхта шукала тут сваіх сеньёраў, прапаноўвала паслугі (і сваю шпагу) буйным магнатам. Так званыя падпанкі заключалі ці ўзнаўлялі дагаворы на арэнду фальваркаў, лясоў, млыноў.

У XVIII–XIX стст. найбуйнейшыя кірмашы адбываліся ў Зэльве, Свіслачы, Нясвіжы, Любавічах (былы Аршанскі павет), Гомелі, Бешанковічах. Значнымі кірмашовымі цэнтрамі былі Мінск, Наваград, Ігумен (Чэрвень), Мір, Бярэсце, Кобрын, Пінск. Апрача прадметаў мясцовай прамысловасці і сельскай гаспадаркі дастаўлялася шмат тавараў з суседніх абласцей і з-за мяжы. З Польшчы прывозілі побытавыя і галантарэйныя тавары,

дываны, лютэрскія інструменты; з Прыбалтыкі – жалезныя вырабы, фарбы, гатовае адзенне, «заморскія» тавары (чай, каву, віно і інш.); з Украіны – соль, тытунь, цукар, хлеб, жывёлу; з Расіі – баваўняныя і шаўковыя тканіны (з Масквы), скураныя і дывановыя вырабы (з Казані), жалезныя і медныя вырабы тульскіх заводаў. Беларускія кірмашы адрозніваліся паміж сабой спецыялізацыяй гандлю: на адных гандлявалі ў асноўным сельскагаспадарчымі таварамі і прадметамі дробных промыслаў, на другіх – пераважна жывёлай (т.зв. скотныя, ці конныя), на трэціх – прамысловымі таварамі і прадметамі раскошы. У асобную групу вылучаліся т.зв. кантрактныя кірмашы (у Мінску, Пінску, Наваградку). Восеньскі кірмаш у Парычах (Светлагорскі р-н) славіўся гандлем грыбоў,

Кірмаш. Вёска Дражын Бабруйскага павета (пач. XX ст.)

якіх тут за адзін дзень прадавалася на суму да 20 тыс. руб. Кожны кірмаш меў свой мясцовы этнакультурны каларыт, што выяўлялася ў этнічным і сацыяльным складзе яго наведнікаў, у мясцовых традыцыях і звычках, у выступленнях тэатральных труп, у самадзейных фальклорных калектывах, у народным адзенні, транспартных экіпажах, прадметах промыслаў. Бойкі гандаль ішоў на плошчы непасрэдна з вазоў, гандлявалі ў балаганах і ў разнос; кожны па-свойму рэкламаваў свой тавар і рознымі сродкамі (рэкламным паказам, трапным словам, іграю на дудцы і інш.) прывабліваў да сябе пакупнікоў. Буйныя кірмашы працягваліся ад 2 тыдняў да аднаго месяца (Зэльва, Любавічы, Свіслач, Нясвіж). Яны звычайна дзейнічалі не адначасова, а паслядоўна, нібы ў працяг адзін аднаго. У перыяд паміж імі 1–2 разы на тыдзень збіраліся таргі, дзе звычайна гандлявалі мясцовымі таварамі.

З цягам часу кірмашы паступова саступалі месца рэгулярнаму гандлю. Але іх традыцыі адраджаюцца ў наш час.

КІРМАШОВЫ ТЭАТР – паказы народнага тэатра на кірмашы. Уключалі акрабачыныя нумары, выступленні скамарохаў, штукароў, павадыроў мядзведзяў, а таксама паказы батлейкі і райка.